

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

TOKAT-hankkeen kenttäretki Tunturi-Lapissa 5.-6.9.2016

Tiivistelmä

TOKAT-hanke järjesti 5.-6.9.2016 hankkeen toisen kenttäretken, joka suuntautui tällä kertaa Tunturi-Lappiin Kittilän ja Muonion alueille. Kenttäretken tarkoituksena oli erilaisten maankäyttöön liittyvien näkökulmien parempi ymmärtäminen. Kuten hankkeen ensimmäinen kenttäretki ja POROT-hankkeen aiemmat kenttäretket, oli tämäkin retki oivallinen tilaisuus eri sidosryhmien tapaamiselle ja keskustelulle. Retkellä tutustuttiin maankäytön näkökulmasta mielenkiintoisiin kohteisiin. Retken teemoina olivat matkailu ja poronhoito, kaivokset ja poronhoito, sekä metsien käsittely ja poronhoito. Vierailukohteina olivat muun muassa Suurkuusikon kaivos Kittilässä ja Ylimuonion alue, jossa on tehty valtionmaiden käyttösuunnitelma. Retken yhteydessä järjestettiin myös ohjausryhmän kokous. Retken aikana käytiin eri toimijoiden kesken erittäin antoisia keskusteluja, joista on hyötyä myös hankkeen jatkosuunnittelulle. Matkanjohtajana toimi SYKEN tutkija Anu Kotilainen.

Kuvat: Petri Shemeikka

Retken ohjelma:

Maanantai 5.9.

- **8:30** Lähtö Rovaniemeltä Sokos Hotel Vaakunan edestä (ajetaan lentokentän kautta, Helsingin kone 8.50 Rovaniemellä) (Sokos Hotel Vaakuna, Koskikatu 4, Rovaniemi)
- **8:50-11:30** Ajo Leville (Hotel Levi Panorama, Tunturitie 205, LEVI)
- **11:30-14:00** Lounas Hotel Levi Panoramassa + keskustelu: luontomatkailu ja poronhoito, ulkoilua, paikalla porotila- ja safaryrittäjä Johanna Hietanen, sekä Annika Anttila Levin matkailusta
- **14:00-15:00** Ajo Suurkuusikkoon (Pokantie 541, Kiistala)
- **15:00-17:00** Vierailu Kittilän kaivoksella Suurkuusikossa, sis. kahvit
- **17:00-18:30** Ajo hotellille (Lapland Hotel Olos, Oloshotellintie 25, Muonio)
- **18:30-** Saapuminen hotellille
- **19:00** Illallinen ravintola Kammarissa (Kapustarinnantie 1, Muonio)
- Saunomista, jutustelua

Tiistai 6.9.

- **7:30-8:30** Aamupala hotellilla
- **8:30-8:45** Ajo Hotelli Harrinivaan (Harrinivantie 28, Muonio)
- **8:45-10:00** Hotelli Harrinivassa Metsähallituksen tiimiesimies Kari Koivumaa ja suunnittelija Pauliina Kulha kertovat Ylimuonion alueen suunnittelusta
- **10:00-11:30** Ylimuonion alueeseen tutustuminen (Metsähallituksen metsien käsittely matkailun ja poronhoidon näkökulmasta)
- **11:30-11:45** Ajo hotellille
- **11:45-13:30** Lounas Hotelli Oloksella
- **12:30-13:30** Ohjausryhmän kokous
- **13:30-17:00** Ajo Rovaniemelle, koukkaus suunnitteilla olevan Nivankylä-Ylikylän osayleiskaava-alueen läpi + Vierailu ja kahvit Konttaniemen poromatkailutilalla (Tamsintie 76, Rovaniemi)

Maanantai 5.9.2016

Matka Rovaniemeltä Leville

Kenttäretkellä oli ennätysmäärä osanottajia. Upean syyspäivän aluksi matka suuntautui Rovaniemeltä Leville, Kittilään. Matkan aluksi SYKEN ryhmäpäällikkö Kari Oinonen kertoi hankkeen tavoitteista, toimenpiteistä ja lopputuloksista (ks. <http://www.syke.fi/hankkeet/tokat>). Kenttäretken tavoitteena on aikaansaada ja kehittää verkostoja, jotka mahdollistavat paitsi paremman jaetun ymmärryksen, myös yhteistyön kehittämisen. SYKEN tutkija Petri Shemeikka kertoi, miten poronhoidon paikkatietoaineistot syntyvät yhteistyössä LUKEn, paliskuntien ja SYKEN kanssa. Erityisen tärkeää on poroisäntien osallistuminen aktiivisesti laadukkaan tiedon tuotantoon. Petri kertoi myös Poro-Haravasta, karttapohjaisesta sähköisestä palvelusta, jolla paliskunnat itse pitävät yllä alueensa paikkatietoaineistoja. Paliskuntia koulutetaan palvelun käyttöön Lapin ammattikorkeakoulun, SYKEN ja Paliskuntain yhdistyksen yhteisin toimin. Petri kertoi myös, miten Liiteri-palvelusta saa jatkossa tietoa poronhoidosta.

SYKEN erikoistutkija Kaarina Vartiainen kertoi hankkeessa kehitettävistä maankäytön suunnittelun työkaluista. Rovaniemen kaupungin kanssa kehitettävillä työkaluilla ja menetelmillä pystytään ottamaan nykyistä paremmin huomioon porojen luontaiset reitit ja laidunalueet yleiskaavoituksessa ja näin välttämään turhia ongelmia.

Lapin ELY-keskuksen alueidenkäyttöinsinööri Hannu Raasakka kertoi Tunturi-Lapin kaavoitustilanteesta ja ajankohtaisista alueidenkäyttöhankeista. Rovaniemellä on menossa tai loppuvaiheessa kylien osayleiskaavaoja. Niskanperä, Vanttauskoski, Norvajärvi ja tälle reitille osuva Ylikylä-Nivankylä. Näissä poronhoito ei ole tullut erityisesti esille. Ne ovat kuitenkin viimeksi mainittua lukuun ottamatta aika suppealla alueella olevaa asutuksen järjestämistä. Kuusiselän kaatopaikan tuulivoimaloiden YVA-harkinnassa todettiin poroisännän toimesta, että alueen häiriöt ovat jo karkottaneet porot, joten alue ei ole paliskunnalle tärkeä. YVAahan siellä ei edellytetty, yleiskaava on vireillä.

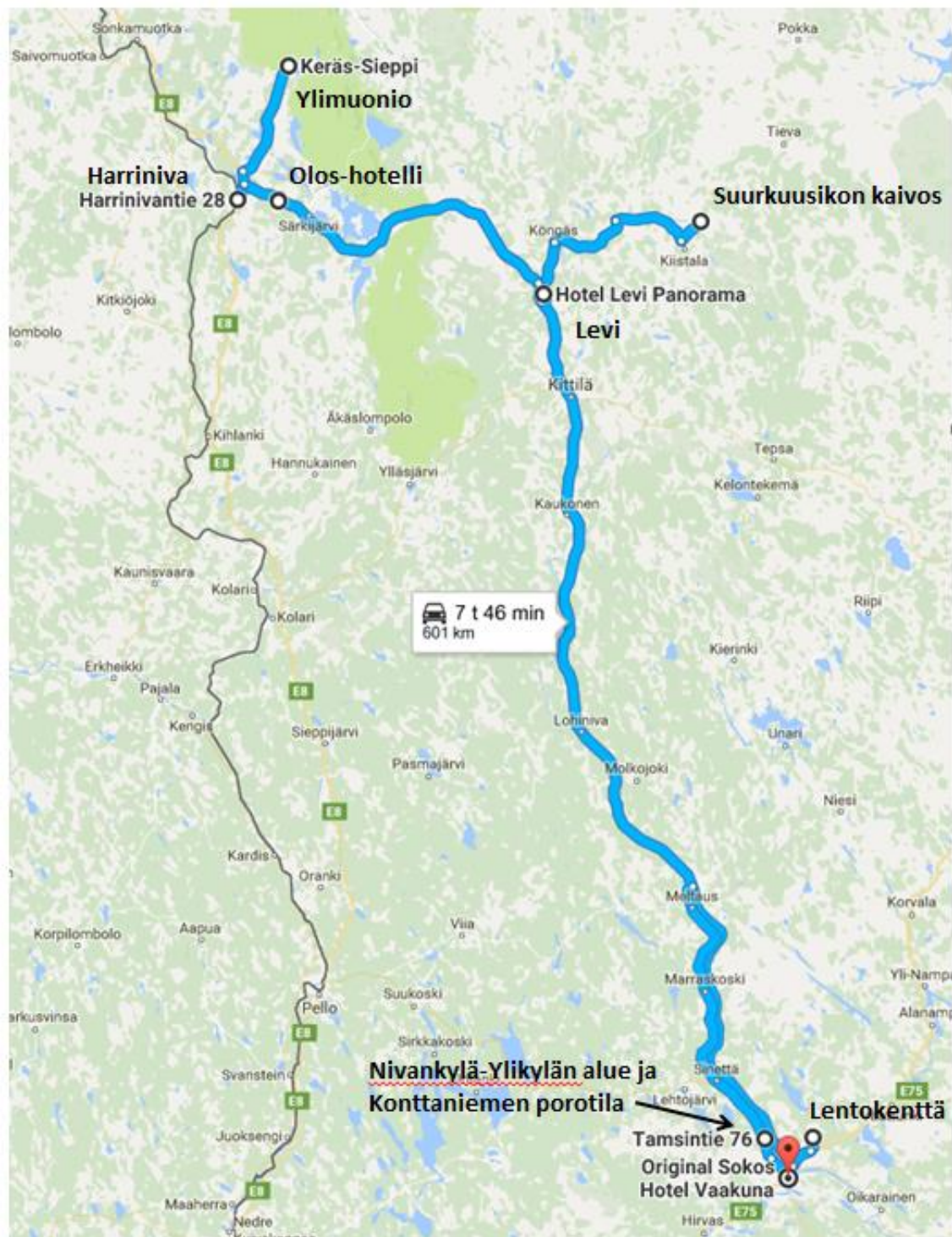
Kittilässä on vireillä Ounaslohen laaja ja moniosainen ranta-asemakaava Levin pohjoispuolella. Siinä on noussut keskusteluun mm. porojen joenylityspaikat, joita ei oltu huomioitu kaavaehdotuksessa, vaikka siitä oli aiemminkin sanottu. Juuri ylityspaikkojen kohdalle on osoitettu rakennuspaikkoja. Ylityspaikalla on esim. johdinaidat, jotka yltävät jokeen saakka. Porot ohjataan joen yli näiden aitojen avulla. ELY kehotti ehdotusvaiheen lausunnossa kaavanlaatijaa ottamaan yhteyttä paliskuntaan ja hoitamaan asian kuntoon. Asia on edelleen kesken.

Muoniossa on vireillä Pallaksen asemakaavan muutos, josta on pidetty ensimmäinen viranomaisneuvottelu.2014 ja kaavaneuvottelu 2015. Kaava-alue, eli Pallaksen matkailukeskus sijaitsee Pallas-Yllästunturin kansallispuistossa. Alue on valtion maatakin, joten sikälikin poronhoito tulee ottaa huomioon. Poronhoitolain mukainen neuvottelukin tulee järjestää. Kyrön paliskunta ja Muonion paliskunta ovat tuossa kaavassa osallisina ja paliskuntain yhdistys myös.

Lapin Liiton maakuntainsinööri Juha Piisilä kertoi Tunturi-Lapin maakuntakaavoitustilanteesta ja nykyiseen maakuntakaavaan sisältyvistä poronhoitoon liittyvistä aluevarausmerkinnöistä. Tunturi-Lapin maakuntakaavan teossa aikanaan havaitut ongelmat olivat alkusysäys Porot- ja myöhemmin Tokat-hankkeelle. Poronhoidosta kaivattiin yhtenäisempää ja parempaa tietopohjaa suunnittelun pohjaksi. Juha kertoi myös, kuinka heillä on paraikaa käytössään ensimmäisenä Suomessa karttapalautejärjestelmä, jolla voi jättää virallisen muistutuksen maakuntakaavasta. Harava-palveluun ja vahvaan tunnistautumiseen perustuvaa palautejärjestelmää käytetään Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavan yhteydessä.

Lapin ammattikorkeakoulun maanmittausalan opiskelija Pauliina Hattukangas kertoi työstään, jossa hän selvittää paliskuntien rajoihin liittyviä ongelmia ja kerää aineistoa rajoihin liittyvien päätösten pohjaksi. Työtä tehdään yhdessä Lapin aluehallintoviraston kanssa.

Kenttäretken reitti:

Kuva 1: Matkaa alkoi Rovaniemen Scandic Hotel Vaakunan edestä. Matkan ensimmäinen etappi oli lentokenttä, josta poimittiin mukaan vielä muutama osallistuja.

Kuva 2: Aurinkoinen ilma ja upeat maisemat tekivät matkanteosta helppoa. Bussissa kuultiin lisäksi mielenkiintoisia puheenvuoroja.

Levi: matkailu ja poronhoito

Levin vetovoima on perinteisesti perustunut talviurheiluun, erityisesti laskettelukeskukseen. Ensimmäinen hiihtohissi rakennettiin vuonna 1964. Levi on ollut vuodesta 2004 lähtien osana alppihiihdon maailmancup-kierrosta. Se on nykyisin Suomen suurin ja suosituin laskettelukeskus, mutta myös laajalti arvostettu, monipuolinen lomakohde muulloinkin kuin vain talvella. Erityisesti on markkinoitu luonnossa liikkumista ja kaunista tunturiympäristöä.

Kittilän lentoasemalla on ollut suuri merkitys Levin suosion kasvussa ja Levin matkailun kehityksessä. Kenttä avattiin 1982, ensi alkuun painopiste oli selkeästi sotilaskenttänä. Nykyisin matkustajamäärät ovat olleet vuosittain 250 000 matkustajan yläpuolella, joulunajan tilauslentoja on ollut parhaimmillaan yli 200 kpl. Levin ensimmäinen hotelli avattiin myös 1980-luvun alussa, kylpylä- ja liikuntakeskus valmistui vuonna 1986. Levin matkailu perustettiin 1989 koordinoimaan yhteistyötä eri toimijoiden kesken sekä markkinoimaan aluetta ja sen palveluita.

Kun 1990-luvulla britit, venäläiset ja japanilaiset löysivät Levin palvelut, alkoi tunturimatkailun kansainvälistyminen. Vuodepaikkoja on nykyisin n. 25 000. Alueella toimii n. 200 yritystä, ohjelmalveluyrityksiäkin on n. 50. Ravintoloita ja rinneravintoloita on yhteensä yli 50 (yli 15 000 anniskelupaikkaa), matkailijoita vuosittain n. 600 000. Maastohiihtolatuja on n. 230 km, moottorikelkkareittejä 886 km. Kesäaikaan houkuttimena on mm. 18-reikäinen golfkenttä, lisäksi alueelta löytyy mm. kaksi keilahallia, elämyskylpylä ja elokuvateatteri, sekä lukuisia eri aktiviteetteihin erikoistuneita yrityksiä.

Kotimaisten matkailijoiden osuus pienenee vähitellen, kun ulkomaalaisia saadaan yhä enemmän Leville, kertoo Levin matkailun Annika Anttila. Valtaosa Levin matkailijoista on edelleen kotimaisia, kuitenkin erityisesti palveluiden puolella ulkomainen kysyntä korostuu. Ulkomaalaisista varsinkin venäläisten matkailijoiden osuus on laskussa, kun taas esimerkiksi aasialaisten osuus (Kiina, Japani) kasvaa kovaa vauhtia. Norjasta tulee paljon matkailijoita Leville, koska Pohjois-Norjassa on vähän isoja laskettelukeskuksia, ja Suomen hintataso koetaan siellä edulliseksi. Eurooppalaisten (Saksa, Ranska, Alankomaat) kiinnostus Leviä kohtaan on kasvussa. Myös sveitsiläisten ja itävaltalaisien määrät ovat olleet nousussa.

Eniten kiinnostusta ulkomaalaisissa matkailijoissa herättävät revontulet, niiden esiintyminen, sekä porot. Ohjelmalveluista huskyajeluita kysellään eniten, myös poro- ja kelkka-ajeluita, revontuliretkiä ja lumikenkäilyä tiedustellaan. Hyvä ruoka, mm. pororuoat, kiinnostaa aina. Tosin esim. briteille ei porojen syömisestä juuri kannata mainita.

Levin matkailutoiminnalle on tyypillistä yhdessä tekemisen henki: ”Jos jotain ei pystytä itse tarjoamaan, niin asiakkaat ohjataan naapurin palveltavaksi.” Yhteistyötä onkin tehty - jo mainitun lentoaseman lisäksi - luonnollisesti Kittilän kunnan, mm. läheisten hiihtokeskusten kuten Pallastunturin, kultakaivoksen ja alueen paliskuntien kanssa.

Ongelmat matkailun ja porotalouden välillä tuntuivat esitysten ja käydyn keskustelun perusteella olevan Levin alueella hyvin vähäisiä. Hyöty on ollut molemminpuolista: matkailijat haluavat nähdä poroja ja poroyrittäjät ovat ottaneet matkailijoille suunnatut palvelut osaksi poroihin perustuvaa toimintaansa. Kun keskusteluyhteydet paliskunnan ja yritysten välillä ovat tiiviit, niin myös matkailuun liittyvän toiminnan suunnittelu voidaan tehdä parhaalla tavalla, poronhoidon tarpeet huomioiden. Sama koskee varmasti useimpia muitakin toimijoita alueella.

Kuva 3: Lounasta pysähdyttiin syömään Leville Hotelli Panoramaan.

Kuva 4: Nälkäiset retkeläiset.

Kuva 5: Lounaan jälkeen Levin matkailun Annika Anttila kertoi matkailusta Levillä. Myös safariyrittäjä Johanna Hietanen ja alueen poromiehet kertovat omia kokemuksiaan poranhoidon ja matkailun yhteensovittamisesta.

Kuva 6: Runsaan lounaan jälkeen ulkoilu oli paikallaan.

Kuva 7: Nousu huipulle oli jyrkkä ja kivinen.

Kuva 8: Upeat maisemat olivat huipulle kiipeämisen arvoiset!

Suurkuusikon kaivos Kittilässä

Linja-automatkalla Leviltä suurikuusikon kaivokselle kehittämispäällikkö Jorma Jantunen Sykestä ja erikoistutkija Jouko Kumpula Lukesta toivat esiin kaivosten YVA-prosessiin, suunnitteluun, käynnistämiseen ja toimintaan liittyviä asioita, joilla on merkitystä myös poronhoidon kannalta.

Jorma Jantunen esitteli kaivoshankkeiden ympäristövaikutusten arviointia. Kaivostoiminnan vaikutukset ympäristöön ovat viime vuosina nousseet usein otsikoihin ja ristiriidat muiden paikallisten elinkeinojen välillä ovat olleet esillä. Kaivoshankkeiden ympäristövaikutukset ovat yksilöllisiä riippuen kulloisestakin malmista ja sen ominaisuuksista, käytetystä tekniikasta ja hankkeen ympäristöstä. Näistä syistä työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) ryhtyi laatimaan opasta ympäristövaikutusten arvioinnista (YVA) kaivoshankkeissa. Opas laadittiin laajassa yhteistyössä alan toimijoiden, sidosryhmien ja paikallisten kanssa. Oppaan valmistelussa kertyi runsaasti materiaalia ja TEMin 2015 julkaistu opas keskittyi YVAN menettelylliseen puoleen ja lainsäädännön vaatimuksiin. Opas tehtiin myös englanniksi ulkomaalaisia toimijoita varten. Oppaan valmistelussa kertyneestä aineistosta tehtiin myös Geologian tutkimuskeskuksen 2016 julkaisema raportti, joka esittelee ympäristövaikutusten arvioinnissa hyväksi havaittuja menetelmiä ja muita hyviä käytäntöjä.

Oppaita on esitelty niin kansallisissa kuin kansainvälisissä kaivosalan tilaisuuksissa ja niiden toivotaan yhtenäistävän, selkiyttävän ja parantavan kaivoshankkeiden ympäristövaikutusten arviointia ja lisäävän eri osapuolten ymmärrystä kaivoshankkeiden ympäristövaikutuksista ja niiden arvioinnista. Kaivoshankkeiden ympäristöasioista on aiemmin julkaistu useita muitakin raportteja, mutta nämä ovat uusimmat.

Jouko Kumpula kertoi tämän jälkeen siitä, millaisia suoria ja välillisiä vaikutuksia kaivoksilla voi olla poronhoitoon. Kaivosten vaatima toiminta-alue on usein pinta-alaltaan suuri ja sisältää useita erilaisia aluevarauksia (mm. louhos, murskaamot, sivukivien läjitysalueet, rikastushiekka-altaat ja muut toimitilat) sekä niiden lisäksi kuljetus- ja kulkuyhteydet sekä sähkönsiirtolinjat, joten jo sinällään kaivokset voivat viedä poronhoidon käytöstä merkittäviä laidunalueita. Tämän lisäksi kaivosten toiminta-alueet ja rakennelmat sekä malmien louhinta, käsittely ja kuljetus voivat häiritä porojen laidunnusta ympäröivällä alueella ja muuttaa porojen laidunkiertoa paliskunnassa tai sen osassa merkittävästi. Kumpula arvioi, että aikaisemmin kaivosyhtiöiden toimesta näitä asioita ei ole tiedostettu riittävän hyvin, mutta nykyisin tilanne on selvästi parantunut aikaisemmasta.

Kumpula kertoi joutuneensa valmistelemaan poronhoitoon liittyvän tutkimustyönsä ja edustamansa tutkimuslaitoksen (aikaisemmin RKTL:n) puolesta useita kaivosten YVA-arviointeihin liittyviä lausuntoja. Erityisesti aikaisemmissa YVA-arvioinneissa edellä kuvattuja vaikutuksia poronhoitoon ei ole arvioitu riittävän hyvin mm. siksi, että poronhoitoon ja laitumiin liittyvää paikkatietoa ei ole ollut saatavilla riittävästi tai sitä ei ole kerätty YVA-arvioinnissa riittävästi. Tilanne on parantunut ja paranemassa uusimman tutkimustiedon ja kerättyjen paikkatietoaineistojen sekä mm. Paliskuntain yhdistyksen laatiman ohjeistuksen poronhoidon huomioimiseksi maankäyttöhankkeissa tultua konsulttiyhtiöiden tietoon ja käyttöön. Kumpula näki kuitenkin tarpeelliseksi nostaa esiin jo YVA-arvioinneissa ja myöhemmin kaivoshankkeen toteuttamisen ja toiminnan aikana ylläpitää ja kehittää jatkuvaa tiedonvaihtoa ja vuoropuhelua kaivosyhtiön ja paliskunnan välillä. Tällä tavalla voidaan parhaiten seurata, arvioida ja kompensoida niitä todellisia vaikutuksia, joita kaivoksilla on poronhoitoon.

Paikan päällä Suurikuusikon kaivoksen toimintaa esitteli kestävän kehityksen päällikkö Anita Alajoutsijärvi Agnico Eagle Finland kaivosyhtiöstä. Hän kertoi, miten kaivostoiminta on aloitettu ja miten se on kehittynyt eri vaiheissa. Hän toi myös esiin kaivoksen taloudellisesta ja työllistävästä merkityksestä erityisesti Kittilän kunnalle. Anita Alajoutsijärvi kertoi myös miten kaivosyhtiö pyrkii huomioimaan paikalliset elinkeinot ja ihmiset sekä pitää yhteyttä ja vuoropuhelua paikallisten ihmisten ja poroelinkeinon kanssa. Kaivosyhtiö on esimerkiksi perustanut yhteistyöryhmän paikallisten toimijoiden kanssa. Anita Alajoutsijärvi kertoi myös kaivoksen toimintaan liittyvistä luvista ja kaivosyhtiön tekemästä ympäristönseurannasta erityisesti alueen pintavesien osalta. Retkelle osallistuneet kyselivät häneltä mm. kaivoksen toiminnan jatkumisesta, ympäristön tilan seurantaan liittyvistä asioista ja mahdollisista riskitekijöistä kaivoksen toiminnassa.

Tämän jälkeen poroisäntä Kauno Rytkönen Kuivasalmen paliskunnasta kertoi Suurikuusikon kaivostoiminnan vaikutuksista poronhoidon näkökulmasta. Hän sanoi, että kaivoksen avaaminen on merkinnyt kaivoksen toiminta-alueelle jääneiden laidunalueiden menetystä ja porojen laidunkierron muutoksia alueella. Porot eivät enää kesäaikana noudata aikaisempia kulku- ja laidunnusreittejään alueella, mikä on vaikeuttanut alueen käyttöä poronhoidossa. Hän kertoi kuitenkin, että kaivosyhtiön kanssa on voitu koko ajan neuvotella näistä poronhoitoon kohdistuvista vaikutuksista ja kaivosyhtiön kanssa on päästy riittävän hyvään sopimukseen poronhoidolle aiheutuneiden haittojen kompensoimisesta. Kauno Rytkönen sanoi että myös jatkuva vuoropuhelu ja informaation vaihto toimii hyvin kaivosyhtiön ja paliskunnan välillä.

Vierailun loppuksi kaivosalueella tehtiin bussilla ajokierros, jonka aikana Anita Alajoutsijärvi kertoi malmien louhintaan liittyvistä eri työ- ja käsittelyvaiheista sekä rikastushiekka-altaiden ja sivukivikasojen käsittelystä ja jälkihoidosta malmien louhinnan loputtua. Kiertoaajelun loppuksi pysähdyttiin avolouhoksen juurelle, josta louhinta on jo siirtynyt maanalaisiin kaivoskäytäväosiin. Samalla retken osallistujilla oli mahdollista kysellä vielä Alajoutsijärveltä kaivokseen ja kaivostoimintaan liittyvistä asioista.

Kuva 9: Kaivosalueella tehtiin bussilla kierros, joka huipentui Suurkuusikon altaan reunalle.

Kuva 10: Kaivoksen syvyydessä riitti ihmeteltävää.

Saapuminen hotellille ja illallinen ravintola Kammarissa

Matkalla kaivokselta hotellille Itä-Suomen yliopiston tutkija Sonja Kivinen kertoi hankkeestaan, jossa tutkitaan, miten toiminnassa olevat ja suljetut kaivokset sekä kehitteillä olevat kaivokset vaikuttavat paliskuntien maankäyttöön. Tutkimuksessa pohditaan, millainen merkitys alueella oli paliskunnan poronhoidolle ennen kaivoksen perustamista sekä sitä, millaisia vaikutuksia kaivoksilla on ollut paliskuntien laidunkiertoon ja käytössä oleviin resursseihin. Tutkittavia asioita ovat myös se, miten suljetut kaivokset vaikuttavat porolaidunnukseen ja paliskunnan nykyiseen maankäyttöön ja millaisia vaikutuksia kehitteillä olevilla/uudelleenavattavilla kaivoksilla arvioidaan olevan. Sonja hyödyntää tutkimuksessaan mm. Haravakyselytyökalua. Tokat-hanke tekee yhteistyötä Sonjan kanssa.

Muonion kunnan tekninen johtaja Jussi-Pekka Tammilehto kertoi Muonion kaavoituksen ja rakentamisen tilanteesta. Muonion tyyppisessä kunnassa virkamiehen pitää olla varsinainen moniosaaja ja kyetä hoitamaan monia, varsin erilaisiakin tehtäviä.

Kenttäretken majoitus oli Muonion Olostunturilla, Oloshotellissa. Päivän kokemuksia ja niistä virinneitä ajatuksia vaihdettiin päivällisellä läheisessä Ravintola Kammarissa.

Kuva 11: Matka Suurkuusikon kaivokselta Olos-hotellille taittui ruskamaisemissa.

Kuva 12: Revontulet tervehtivät matkajia yön pimeydessä.

Kuva 13: Aamupalalle käytiin kauniissa usvassa.

Tiistai 6.9.2016

Ylimuonion valtionmaiden käyttösuunnitelma

Tiistai-aamun ohjelma alkoi vierailulla matkailuyritys Harriniva Hotels & Safaris tiloissa, jossa Metsähallituksen tiimiesimies Kari Koivumaa ja suunnittelija Pauliina Kulha esittelivät Ylimuonion valtionmaiden käyttösuunnitelmaa.

Muonion kunnan pohjoisosiin on Tunturi-Lapin maakuntakaavassa osoitettu kaavamerkinnällä MU-2 metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltainen alue. Kaavamääräyksen mukaan alueen käytön tulee perustua valtion ja kunnan laatimaan käyttösuunnitelmaan. Kuulimme Kulhan esityksessä, että Muonion kunnan edustajat ja Metsähallitus sopivat huhtikuussa 2013 maankäytön suunnittelun aloittamisesta alueelle. Käyttösuunnitelmalla on pyritty selkeyttämään maakuntakaavan linjauksia ja saavuttamaan laajapohjainen yhteinen näkemys alueen tulevasta käytöstä. Kulha painotti, että eri toimijoiden asettamat tavoitteet suunnittelulle ja alueen käytölle ovat olleet lähtökohtana Ylimuonion käyttösuunnitelman laadinnassa. Suunnitelma-alueen kokonaispinta-ala on reilut 14 000 hehtaaria, josta Metsähallituksen hallinnassa on reilut 13 000 hehtaaria. Kulha muistutti, että Ylimuonion käyttösuunnitelma koskee vain Metsähallituksen hallinnassa olevia valtion maita käyttösuunnitelman aluerajauksen sisällä.

Koivumaa ja Kulha kertoivat, että käyttösuunnitelman laatimista varten perustettiin 15-jäseninen yhteistyöryhmä. Yhteistyöryhmä muun muassa määrittäi suunnittelun tavoitteet, käsittelivät palautteet ja suunnittelun tueksi järjestettyjen kyselyiden tulokset sekä alueen kehittämisen vaihtoehdot. Ryhmä teki myös oman esityksensä alueen maankäyttöratkaisuista, reitistön ja rakenteiden kehittämisestä sekä metsänkäsittelyn periaatteista.

Metsähallituksen edustajilta kuulimme, että Ylimuonion käyttösuunnitelman alueella metsätaloustoimintaan osoitetun alueen pinta-ala on noin 8 300 hehtaaria. Käyttösuunnitelmakauden aikana (vuoteen 2040 mennessä) käsitellään yhteensä eri hakkuutavoilla noin 2 000 hehtaaria eli noin 15 % koko käyttösuunnitelma-alueesta. Kulha kertoi, että alue on maisemametsätalouden pilottialue, jolla kokeillaan uusia maisemaa ja riistaa suosivia metsänkäsittelymenetelmiä laaja-alaisesti. Metsähallitus käyttää alueella vain peitteisyyttä ylläpitäviä hakkuutapoja. Maisemanavauksia voidaan tehdä tapauskohtaisesti reiteiltä ja katselupisteiltä. Maanmuokkausta ei tehdä, eikä kesäteitä rakenneta.

Lopuksi kuulumme, että Ylimuonion alueelle on perustettu paikallinen yhteistyöryhmä seuraamaan käyttösuunnitelman toteutumista ja vaikuttamaan toimenpidesuunnitelmien sisältöön. Yhteistyöryhmä tapaa säännöllisesti ja he tekevät muun muassa maastoretkeä. Yhteistyöryhmän kokous oli meidän vierailun jälkeen iltapäivällä.

Koivumaan ja Kulhan esittelyiden jälkeen virisi vilkas keskustelu, joka käsitteli muun muassa yleisiä metsänhoito- ja metsänkäsittelyperiaatteita myös muualla kuin Ylimuoniossa, Metsähallituksen edustajille esitettiin monia yksityiskohtaisia kysymyksiä liittyen hakkuumääriin ja niiden tavoitteisiin / vuosi. Keskustelussa nousi esiin myös poro- ja metsätalouden yhteensovittaminen sekä näiden elinkeinojen ja matkailun välinen vuoropuhelu. Keskustelun aikana kuulumme Kulhalta, että Ylimuonion alueella on mahdollista kehittää matkailua ja virkistyskäyttöä tukevia reittejä, tukikohtia ja virkistyskäytön rakenteita käyttöoikeussopimusten tai vuokrasopimusten perusteella.

Vilkkaan keskustelun siivittäminä nousimme bussiin, joka lähti viemään meitä kohti Keräs-Siepin kenttäkohdetta. Tie kohteelle oli hyvin huonossa kunnossa ja matkaan vierähti enemmän aikaa kuin oli suunniteltu. Bussimatkan aikana Harriniva Oy:n Kyösti Pietikäinen kertoi matkailuyrityksensä toiminnasta.

Keräs-Siepinissä jalkauduimme maastoon Pauliina Kulhan johdolla ja pohdimme yhdessä alueen metsänhoitoon liittyviä toimenpiteitä ja niiden vaikutuksia poronhoidolle. Aikataulusyistä jouduimme lyhentämään kenttäkohteeseen tutustumista, koska paluumatkalle piti varata runsaasti aikaa tien heikosta kunnosta johtuen sekä Metsähallituksen ja Harrinivan edustajien piti ehtiä vielä yhteistyöryhmän kokoukseen.

Kuva 14: Metsähallituksen suunnittelija Pauliina Kulha kertoi Ylimuonion metsien suunnittelusta.

Kuva 15. Keskustelua metsän tilasta.

Kuva 16: Näissä maisemissa olisi viihtynyt pidempäänkin.

Aamupäivän osuus päättyi lounaaseen Olos-hotellilla. Lounaan jälkeen pidettiin ohjausryhmän kokous.

Vierailu Konttaniemen porotilalla

Bussissa matkalla takaisin Rovaniemelle TOKAT-hankkeen tutkijat Anu Kotilainen ja Kaarina Vartiainen esittelivät Ylikylä-Nivankylän aluetta, jossa on suunnitteilla osayleiskaava. Suunnittelualue sijoittuu Ounasjoen länsipuolisille alueille ja käsittää Ylikylän ja Nivankylän välisiä alueita, Nivankylän varsinaisen kyläalueen sekä Olleronvaaran alueen. Suunnittelutyön tarkoituksena on laatia Nivankylän alueelle maankäyttöä ohjaava oikeusvaikutteinen osayleiskaava. Alueella ei ole tällä hetkellä voimassa oikeusvaikutteista kaavaa. Osayleiskaavasta tulee ohjaustavoitteiltaan eri alueilla eri tyyppinen. Osalla kaava-alueita kaava laaditaan yksityiskohtaisena aluevarausyleiskaavana, joka ohjaa suoraan rakentamista ja muuta maankäyttöä (Nivankylän alue sekä Ounasjoen rantavyöhyke). Osalle aluetta kaava laaditaan yleispiirteisenä aluevarausyleiskaavana, joille tullaan laatimaan asemakaavoja. Näin samalla kaavalla voidaan käsitellä ja ilmaista esimerkiksi yhdyskuntarakenteen kehittämisperiaatteita ja osoittaa tarkkojakin aluevarauksia. Osayleiskaava on tällä hetkellä luonnosvaiheessa.

Retken viimeinen vierailukohde oli Ylikylä-Nivankylän alueella sijaitseva Konttaniemen porofarmi. Konttaniemen porofarmilla Mari Konttaniemi otti vierailijat vastaan ja esitteli porofarmin aluetta ja toimintaa. Konttaniemi kertoi, että he järjestävät erilaisia opastettuja kierroksia, joihin voi kuulua talviaikaan poroajelu lyhyellä radalla tai pidempi safari.

Mari Konttaniemi oli pyytännyt paikalle poromies Seppo Koiviston kertomaan poronhoidosta Ylikylä-Nivankylän alueella. Koiviston mukaan Ylikylän-Nivankylän alueella harjoitetaan paljon poronhoitoa. Lisäksi alueella on paljon muitakin maankäyttömuotoja, joiden yhteensovittaminen poronhoidon kanssa vaatii yhteistyötä eri osapuolten välillä. Asuinalueiden laajetessa poroelinkeinolle jäävä alue pienenee koko ajan, joten alueen hyvällä suunnittelulla on tärkeä merkitys. Koiviston mukaan esimerkiksi junan alle jää vuosittain satoja poroja yksistään Narkauksen paliskunnasta. Koivisto ehdottaa radanvarren aitaamista ratkaisuksi tähän ongelmaan. Hän kertoi, että he ovat käyneet asiaan liittyen keskusteluja Paliskuntain yhdistyksen ja ELY-keskuksen kanssa, ja toivoo, että asia etenisi mahdollisimman pian.

Koiviston mukaan osa asukkaista pitää porojen tuleamista pihoilta ongelmana. Porot saattavat tulla erityisesti uusille asuinalueille, joille on istutettu porojen näkökulmasta houkuttelevia kasveja tai nurmikkoa. Koivisto ehdottaa, että aitaaminen voisi olla ratkaisu myös asuinalueilla, koska silloin porot pysyisivät poissa pihoilta. Paliskuntain yhdistyksen porotalousneuvoja Marja Anttonen kertoi, että heillä on suunnitteilla rakentajille suunnattu opas, jossa on tietoa mm. porojen käyttäytymisestä, niiden kohtaamisesta ja huomioimisesta piharatkaisuisissa. Tavoitteena on lisätä uusien asukkaiden tietoisuutta siitä, että he ovat muuttamassa poronhoitoalueelle, jossa porot saavat olla ja liikkua. Oppaan avulla pyritään vähentämään asukkaiden ja poronhoidon välisiä konflikteja. Lisäksi TOKAT-hankkeen tutkijat ovat syksyllä avaamassa kyselyä, jossa tarkastellaan poronhoidon ja muiden maankäyttömuotojen yhteensovittamista Rovaniemen Paavalniemi-Pöyliövaara ja Pöykkölä-Ounasrinne -alueilla. Kyselyssä pyritään löytämään ratkaisuja myös asukkaiden ja poroelinkeinon välisiin konflikteihin.

Kuva 17: Konttaniemen porofarmin porot kiinnostuivat vierailijoista.

Kuva 18: Konttaniemen porot ovat vuoden ympäri tässä aitauksessa.

Kenttäretkelle ilmoittautuneet:

	Etunimi	Sukunimi	Organisaatio
1	Anu	Kotilainen	SYKE
2	Kari	Oinonen	SYKE
3	Petri	Shemeikka	SYKE
4	Kaarina	Vartiainen	SYKE
5	Jorma	Jantunen	SYKE
6	Jari	Hannula	Syväjärven plk
7	Pentti	Kauppi	Sattasniemen plk
8	Sonja	Kivinen	Itä-Suomen yliopisto
9	Asko	Moilanen	Hallan plk
10	Hannu	Raasakka	Lapin ELY-keskus
11	Venla	Jomppanen	Inarin kunta
12	Martti	Juntunen	Kainuun liitto
13	Juha	Piisilä	Lapin liitto
14	Jaakko	Raunio	Lapin liitto
15	Sanna	Schroderus	Kainuun liitto
16	Päivi	Kainulainen	Lapin ELY-keskus
17	Ari	Nikula	LUKE
18	Liisa	Korhonen	Kainuun Ely-keskus
19	Jorma	Räisänen	Näljängän plk
20	Timo	Heikkinen	Näljängän plk
21	Marja	Anttonen	Paliskuntain yhdistys
22	Arto	Turpeinen	Taivalkosken plk varaisäntä
23	Pauliina	Hattukangas	Lapin ammattikorkeakoulu
24	Lauri	Karvonen	Metsähallitus
25	Juha	Paasovaara	Hossa-Irnin plk
26	Jouni	Halkola	Pintamon paliskunta
27	Minna	Turunen	Lapin yliopisto, Arktinen keskus
28	Rauno	Malinen	Pohjois-Pohjanmaan liitto
29	Jouko	Kumpula	LUKE
30	Heikki	Törmänen	LUKE/Porontutkimusasema
31	Sari	Siitari	LUKE
32	Jukka	Siitari	LUKE
33	Katri	Rantakokko	Muonion kunta
34	Jussi-Pekka	Tammilehto	Muonion kunta
35	Kauno	Rytkönen	Kuivasalmen plk
36	Janne	Näkkäljärvi	Saamelaisalueen koulutuskeskus
37	Hannu	Ranta	Näkkälän plk
38	Joonas	Autto	Kyrön plk
39	Taisto	Ristimella	Muonion plk
40	Johanna	Hietanen	Ounaskievari
41	Annika	Anttila	Levin matkailu
42	Anita	Alajoutsijärvi	Agnico Eagle Finland
43	Kari	Koivumaa	Metsähallitus
44	Pauliina	Kulha	Metsähallitus
45	Kyösti	Pietikäinen	Harriniva Oy